

Waar de boeren't maken

2024

JAAROVERZICHT

MET ONDER MEER / Interview met René Vree Egberts, directeur AND /
Samenwerking met gebiedspartner Landschapsbeheer Drenthe /
Project Boerenperspectief / Organisatie en mensen / Communicatie / Evaluatie ANLb

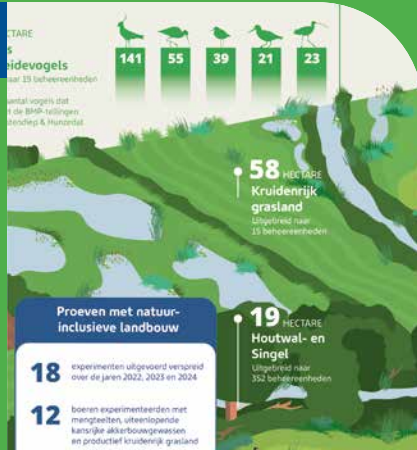
boeren
natuur

Agrarische
Natuur
Drenthe

p 4

2024 in beeld

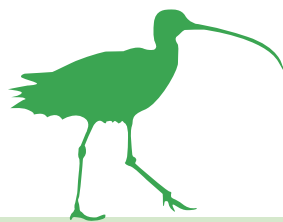
p 7

Interview
René Vree Egberts

p 12

Projectpilot
Goede bodem als basis

EN VERDER

- p 6 Evaluatie ANLb Water & Klimaat: Weijnand Saathof
- p 10 Samenwerking gebiedspartner Landschapsbeheer Drenthe
- p 11 Evaluatie ANLb Open grasland: Gerko Zinger
- p 13 Transitielandbouw Drentsche Aa
- p 14 Evaluatie ANLb Dooradering: Susanne Molenkamp
- p 15 Project Boerenperspectief
- p 16 Organisatie en mensen: reilen en zeilen van AND in 2024
- p 18 Communicatie: AND op de kaart
- p 19 Evaluatie ANLb Open akkerland: Joop de Vries

colofon

Jaaroverzicht 2024
is een uitgave van
Agrarische Natuur Drenthe
Contact: info@andrenthe.nl
Fotografie: Agrarische Natuur
Drenthe, Bert Buiring,
Reyer Boxem, i-Stockphoto
Concept & realisatie: JEEN.
Design: JEEN.
Drukwerk: De Toekomst

Klaar voor groei

Henk Brink

Voorzitter AND

Na mijn eerste jaar als voorzitter van AND ben ik onder de indruk van wat er allemaal gebeurt op het gebied van agrarisch natuurbeheer in Drenthe. Als boer weet ik natuurlijk dat landbouw en natuur met elkaar verbonden zijn. Als boer werk je in de natuur, werk je met de natuur en de boeren die ik ken zijn ook liefhebbers van natuur. Dat is altijd al zo, maar juist nu zie ik overal waar ik kom steeds meer interesse en enthousiasme bij boeren voor agrarisch natuurbeheer.

AND maakt het voor de Drentse boer mogelijk om zich hiervoor in te zetten. Er staat een geoliede machine met een goed netwerk, middenin de agrarische samenleving, en een hele enthousiaste club mensen die goed werk verrichten. Dat blijkt ook wel: alle controles worden met de hoogste scores behaald. Iets om trots op te zijn. Zeker omdat er veel van de organisatie wordt gevraagd.

De invoering van het nieuwe GLB, met al z'n veranderingen, vroeg ook in 2024 veel tijd en aandacht, maar dat is perfect verlopen. Wat van grote invloed was op het afgelopen jaar is het kabinet, dat bekendmaakte extra geld uit te trekken voor agrarisch natuurbeheer. Mooi nieuws natuurlijk, maar het vraagt veel van de organisatie en in 2024 is met man en macht gewerkt om ons daarop voor te bereiden.

Ik zie overal waar ik kom steeds meer interesse en enthousiasme bij boeren voor agrarisch natuurbeheer.

Ook komend jaar zal dit zeker een rol blijven spelen. Het moet nog blijken hoeveel extra budget er daadwerkelijk voor Drenthe beschikbaar zal komen. Daar gaan wij als AND helaas niet over, maar ik hoop dat de overheid Drentse boeren de ruimte en middelen geven om hier echt in te groeien. We zien dat ondernemers aan de slag willen en ook AND is zeker klaar voor verdere groei.

2024

JAAROVERZICHT IN BEELD

AND in het kort

€5,2 Miljoen

Is uitgekeerd aan vergoedingen voor Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer in Drenthe

Effectief besteed (volgens controles) **99,7%**

559 Leden/donateurs (545|2023)

Waarvan er deelnemer aan ANLb zijn (325|2023) **361**

€759.993,18 Beheerbudget Open Grasland

€2.999.990,36 Beheerbudget Open Akkerland

€1.138.253,39 Beheerbudget Dooradering

€355.425,78 Beheerbudget Categorie Water

Weidevogelbeheer Open grasland

12 HECTARE

Plasdras voor weidevogels

Uitgebreid naar 19 beheereenheden

Rechts het aantal vogels dat geteld is met de BMP-tellingen 2024 in Drostendiep & Hunzedal

58 HECTARE
Kruidenrijk grasland

Uitgebreid naar 15 beheereenheden

53 KILO METER
Duurzaam slootbeheer

Uitgebreid naar 225 beheereenheden

19 HECTARE
Houtwal- en Singel

Uitgebreid naar 352 beheereenheden

812 HECTARE
Kruidenrijke akkerrand

Uitgebreid naar 974 beheereenheden

325 HECTARE
(Botanische) graslandranden

Uitgebreid naar 691 beheereenheden

Proeven met natuur-inclusieve landbouw

18 experimenten uitgevoerd verspreid over de jaren 2022, 2023 en 2024

12 boeren experimenteerden met mengteelten, uiteenlopende kansrijke akkerbouwgewassen en productief kruidenrijk grasland

26 TOTAAL AANTAL

Beheerpakketten bij AND

42 HECTARE
Bodemverbetering op grasland en bouwland

Uitgebreid naar 12 beheereenheden

Legselbeheer

5 Dronepiloten monitoren het legsel-beheer op grasland en bouwland

Bij gevonden reekalfjes, weidevogels (nesten) wordt het maaien en/of zaaien uitgesteld

119 HECTARE

Vogelgraan met stoppel

Uitgebreid naar 27 beheereenheden

Leefgebieden

Open grasland

290

Aantal beheereenheden

1002

Aantal hectares

Open akkerland

539

Aantal beheereenheden

1085

Aantal hectares

Dooradering

2255

Aantal beheereenheden

442

Aantal hectares

Categorie Water*

535

Aantal beheereenheden

160

Aantal hectares

* Vanaf beheerjaar 2025: Water & Klimaat

2689 HECTARE

Totaal in beheer bij Agrarische Natuur Drenthe

3619 Totaal aantal beheereenheden

Weijnand Saathof gebiedscoördinator Water & Klimaat

Weijnand Saathof is gebiedscoördinator Water & Klimaat. Hij werkt samen waterschappen en boeren aan maatregelen om voldoende en schoon oppervlaktewater te waarborgen, evenals het verbeteren van de bodemwerking. “Zowel boeren als waterschappen hebben hier belang bij.”

De provincie Drenthe en de waterschappen stellen middelen beschikbaar voor Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb). In samenwerking met de waterschappen heeft Weijnand het afgelopen jaar in kaart gebracht waar de meeste behoefte is aan specifieke ANLb-pakketten in de waterschapsgebieden. “We benaderen boeren in deze gebieden die nog niet bekend zijn met ANLb, om ze te informeren over de beschikbare maatregelen en de voordelen ervan. Deze maatregelen zijn alleen effectief als veel boeren meedoen.”

De vastgestelde focusgebieden omvatten de Drentse Aa, de beken in Noorderzijlvest en Vechtstromen en gebieden van waterschap DODelta waar de waterkwaliteit achterblijft. Om boeren te werven, begon Weijnand in 2024 met zijn collega met het flyereren in de betreffende gebieden. “We ontwikkelden een ANLb-pakket voor akker- en weideranden en bodemverbetering. We hebben op de flyer uitgelegd wat deze pakketten inhouden en hoe boeren contact met ons kunnen opnemen. We merkten al snel dat het nodig was om boeren persoonlijk te benaderen om de mogelijkheden toe te lichten. In 2025 gaan we dus gericht langs bij bedrijven en verenigingen in de focusgebieden.”

PILOT ‘GOEDE BODEM ALS BASIS’

Voor 2025 ligt de focus van Weijnand op de in 2024 gestarte pilot ‘Goede bodem als basis’. In deze pilot testen tien akkerbouwers in de stroomgebieden van de Hunze en het Drentse deel van de Veenkoloniën welke bodem- en watermaatregelen effectief, haalbaar en betaalbaar zijn. “Het succes van deze pilot tot nu toe bevestigt voor mij dat we op de goede weg zijn en dat we met een groep enthousiaste boeren mooie resultaten voor de provincie kunnen behalen.”

René Vree Egberts,
directeur Agrarische
Natuur Drenthe

“2024 was het jaar van voorbereiden op veranderingen”

In het jaar 2024 heeft Agrarisch Natuurbeheer Drenthe (AND) zich qua organisatie klaargemaakt voor groei. Tegelijkertijd steeg het aantal deelnemers aan agrarisch natuurbeheer, waardoor meer uren aan begeleiding, controle en financiële afwikkelingen werden besteed. “Ik ben super trots op de prestatie die we met elkaar als team hebben geleverd”, zegt AND-directeur René Vree Egberts. “We zijn een professionele organisatie die klaar staat om een groeiend aantal boeren in onze provincie te ondersteunen op het pad van natuurinclusieve transitie.”

Drentse boeren zijn echt bereid tot veranderen, stelt René. Van de 559 leden van de coöperatie Agrarisch Natuurbeheer Drenthe, namen er vorig jaar 361 deel aan een ANLb-programma. Een flinke groei ten opzichte van het jaar 2023.

POSITIEVE IMPACT

Uit controles bleek bovendien dat van de uitgekeerde vergoedingen – 5,2 miljoen euro in totaal – 99,97% effectief door de boeren is besteed. “Deelnemers aan het agrarisch natuurbeheer doen wat ze beloven. Ze hebben oog voor hun omgeving en willen een positieve impact realiseren”, zegt René met enthousiasme over de Drentse mentaliteit. “Ik ben er trots op dat we als AND deze deelnemers kunnen ondersteunen in hun zoektocht naar natuurinclusief boeren.” Terugkijkend op 2024 ziet René dan ook mooie resultaten in het agrarisch natuurbeheer. Vooral de toename van het onderdeel ‘dooradering van het landschap’ maakt hem enthousiast. “Drenthe heeft een eeuwenoud agrarisch cultuurlandschap van essen en beekdalen begeleid door houtwallen en bos. Ik ben er trots op dat de agrarische sector met een maatregel als duurzaam slootbeheer actief bijdraagt aan herstel en onderhoud van landschapskwaliteit.”

PROFESSIONELE ORGANISATIE

Om het groeiende aantal deelnemers en bijbehorende budgetten goed te kunnen verwerken, lag de focus voor de AND-directeur in 2024 vooral op het verder professionaliseren van de organisatie. Zo is het kwaliteitshandboek geactualiseerd,

zijn functieomschrijvingen en arbeidsvoorwaarden gemoderniseerd, liggen de eerste plannen voor een aangepaste huisvesting klaar en is het team gegroeid naar 12 medewerkers. Documenten staan veilig in de cloud, software pakketten zijn up to date en werkprocessen – zoals bijvoorbeeld het schouwen van de uitgevoerde ANLb-pakketten – zijn ingericht en verbeterd. De communicatie is geprofessionaliseerd via een uitgewerkte strategie, met als zichtbaar resultaat een aangepast logo, nieuwe bedrijfskleding en uniformiteit in alle communicatie-uitingen.

“We zijn een professionele organisatie met een heldere identiteit en bekwame medewerkers die in staat zijn om veranderingen in het veld effectief te organiseren”, zegt René met trots over het team. Die professionaliteit blijkt ook uit het resultaat van een externe audit van de administratieve organisatie: met vlag en wimpel gehaald en dus opnieuw gecertificeerd. “Hét bewijs dat AND op een verantwoorde en effectieve manier maatschappelijk geld besteedt.”

BEHEERSTRATEGIE

De budgetten voor agrarisch natuurbeheer groeien stap voor stap. Vanuit de Provincie Drenthe komt in 2025 1,2 miljoen euro extra beschikbaar, afkomstig uit het Nationale Strategie Plan (NSP). Desondanks blijft het verdelen van geld over gebieden, maatregelen en aanvragers een kwestie van schaarste. In 2024 is daarom door interne experts de Beheerstrategie van AND bijgesteld van landschapstypen naar geografische deelgebieden en meerdere doelsoorten (geelgors, ringmus, veldleeuwrik en wulp). Op basis van deze strategie worden keuzes over het toekennen van geld gemaakt. “In afstemming met andere organisaties die zich op het Drentse landelijke gebied richten, is nu duidelijk hoe we werken, in welke gebieden en welke doelen we daar willen bereiken. Dat zorgt voor een effectieve besteding van geld, maar ook voor een heldere onderbouwing waarom we sommige aanvragen niet honoreren. Als professionele organisatie moet je kunnen uitleggen waarom je soms nee zegt”, licht René toe.

ONZEKERHEID IN FINANCIERING

In 2024 bleek eens te meer dat beleid en financiering van agrarisch natuurbeheer worden beïnvloed door politieke ontwikkelingen. Van de 24 miljard euro die vanuit NPLG-gelden beschikbaar waren voor het ondersteunen van de landbouwtransitie,

bleef in de recente kabinetsformatie slechts 5 miljard over. Aangevuld met 500 miljoen euro voor boeren die maatregelen op het gebied van agrarische natuurbeheer nemen. “Voor het realiseren van echte veranderingen is een consistent beleid nodig voor de langere termijn. Nogmaals, er is een groeiende bereidheid onder boeren om het landbouwsysteem en daarmee ook hun bedrijfsvoering te veranderen. Maar dan wel graag met houvast vanuit de landelijke overheid. Het perspectief voor de langere termijn moet stabiel zijn!”

FUNDAMENT VERSTERKT

Ook voor de eigen organisatie is stabiliteit in beleid en financiering belangrijk. In het jaar 2024 is, in goede samenwerking met Provincie Drenthe, het extra ANLb-budget voor 2025 voorbereid en ook toegekend. Om het fundament onder de organisatie verder te verstevigen hebben zowel de medewerkers als het Bestuur zich gebogen over de strategie, missie en kernwaarden van de organisatie. “We zijn een ‘systeem-organisatie’ die veranderingen in het agrarische gebied laat slagen”, vat René kort samen. “We redeneren vanuit een gebied; welke maatschappelijke opgaven liggen daar en hoe kunnen we boeren helpen om die op te lossen. Daarbij kijken we breder dan alleen onze oorspronkelijke aandachtsgebieden natuurbeheer en biodiversiteit. Het hele plaatje is belangrijk; bodem, water, klimaat en extensivering horen er ook bij.” Qua organisatie betekent deze verbreding van werkveld dat extra specialisten en gebiedscoördinatoren nodig zijn. Maar ook koppelingen met RVO-kennis en -systemen om een gerealiseerde verandering in de overheidssystemen te borgen. “We hebben vertrouwen opgebouwd bij onze leden. Ze staan open voor onze hulp bij de keuzes die ze moeten maken. Dat is een unieke positie die we alleen met een professionele werkwijze kunnen waarmaken. In 2024 hebben we gezamenlijk het fundament daarvoor versterkt. Zodat we ook in de komende jaren individuele veranderingen bij boeren in het Drentse landelijk gebied kunnen laten slagen.”

“Samen stapsgewijs groeien”

Het agrarisch natuurbeheer in de provincie Drenthe groeit, zowel qua beschikbare financiën als aandachtsgebieden. In een goede en intensieve samenwerking tussen Provincie Drenthe en Agrarische Natuur Drenthe (AND), is in 2024 het fundament gelegd voor uitbreiding van activiteiten in 2025. “De lijntjes zijn kort. Zo kunnen we het extra budget effectief inzetten”, zegt Auke Postma, adviseur landelijk gebied bij Provincie Drenthe.

De hoeveelheid geld die via Provincie Drenthe beschikbaar komt voor agrarisch natuurbeheer, groeit stapsgewijs. Voor 2025 is 1,2 miljoen euro extra beschikbaar. De voorbereidingen om dit extra geld effectief te besteden, zijn in 2024 getroffen. Auke: “Vooruitlopend op de definitieve vaststelling van het provinciale Natuurbeheerplan door Gedeputeerde Staten, zijn we in het voorjaar van 2024 al begonnen met communiceren van de budgetten. In een tijdsbestek van een half jaar hadden we wekelijks contact met AND om de plannen voor te bereiden. Toen de regeling in het najaar werd opgezet, had AND de gebiedsaanvragen klaar en konden we de beschikking snel uitgeven.”

In het Natuurbeheerplan legt de Provincie nadruk op ontwikkelingen in de leefgebieden ‘Open akkerland’ en ‘Dooradering’. Daarnaast is met ‘Klimaat’ een nieuwe categorie toegevoegd naast de bestaande categorie ‘Water’, waarvoor ook de samenwerking met Waterschappen is geïntensiveerd. “We groeien steeds meer toe naar een samenhangend beleid voor landbouw en biodiversiteit. AND is daarin een professionele en gecertificeerde organisatie”, zegt Auke. “Afspraken die wij als Provincie aan de voorkant met hen maken, kunnen zij perfect aan de achterkant regelen met de individuele boeren. Dankzij de korte lijntjes, ook op bestuurlijk niveau, zijn we gezamenlijk in staat om de groei van het budget en de aandachtsgebieden in Drenthe effectief te organiseren.”

LBD en AND werken samen voor beter beheer van houtwallen

Landschapsbeheer Drenthe (LBD) en AND bundelen hun krachten om de kennis over de staat van o.a. houtwallen, singels en bosjes te vergroten. Gebiedscoördinator Susanne Molenkamp vertelt over deze waardevolle samenwerking.

V.l.n.r.: Marcel Knol van Landschapsbeheer Drenthe, Tijs Mulder van AND en veehouder Johan Wieland inventariseren een houtwal in Roden.

Houtwallen, singels en bosjes vormen een belangrijk leefgebied voor talloze planten- en diersoorten. Goed beheer van landschapselementen als deze is essentieel voor het behoud van deze agrarische natuur en in het bijzonder voor de doelsoorten van het leefgebied Dooradering. De basis voor effectief beheer is kennis van de bestaande situatie en het aanbieden van kennis en ondersteuning aan de deelnemers. Daarom zetten AND en LBD samen stappen om de werkzaamheden op elkaar af te stemmen.

In opdracht van AND gaat LBD de komende jaren alle beheerplannen op maat opstellen voor houtwallen, singels en bosjes. Het doel is om de ecologische kwaliteit te optimaliseren, met een gezonde gelaagdheid van bomen, struiken en kruiden en voldoende variatie in leeftijd en soorten.

Volgens Susanne is de samenwerking tussen LBD en AND een logische stap. "Samen werken we aan het Drentse landschap. LBD heeft een sterk netwerk bij bewoners, gemeenten, waterschappen en provincie. AND heeft dat ook, maar dan juist bij de eigenaren van agrarische gronden. LBD richt zich vooral op draagvlak, landschappelijke en ecologische kennis en de aanplant van houtige elementen. AND kan dat koppelen aan een vergoeding en begeleiding bij het beheer. Door deze krachtenbundeling kunnen we dit nog beter aanbieden."

In 2024 is het project gestart in de gemeenten Tynaarlo en Noordenveld. In 2025 wordt dit verder uitgebreid en wordt hier ook het advies voor poelen aan toegevoegd.

Gerko Zinger dronecoördinator & veld- en projectmedewerker Open grasland

Gerko Zinger werkt samen met gebiedscoördinator Joop van Duijnhoven, aan het leefgebied Open grasland. In 2024 trok Drenthe zeldzame broedvogels aan, ondanks een slecht muizenjaar. Met een subsidiemogelijkheid vanuit Landschapsbeheer Drenthe werden negen plas-drasgebieden aangelegd. "Nu het weidevogelseizoen in 2025 losbarst, monitoren we of dit het broedsucces beïnvloedt."

Gerko kijkt met gemengde gevoelens terug op 2024. Het natte voorjaar bood goede broedcondities voor grutto's en tureluurs, maar de vogels kwamen niet terug uit de overwinteringsgebieden in de aantallen die we de afgelopen jaren hadden. "We kunnen alleen maar gissen waarom dat zo was. Misschien dat er in het overwinteringsgebied of onderweg wat is gebeurd. Dat zijn factoren waar wij natuurlijk geen invloed op hebben."

2024 was daarnaast een slecht muizenjaar, wat zich doorvertaalde naar de predatie. "We hebben drie broedpaartjes kiekendieven in ons weidevogelgebied", legt Gerko uit. "Als die geen muizen kunnen vangen, gaan ze over op de weidevogelkuikens. Daar mogen we niets aan doen."

Een hoogtepunt voor Gerko was het aantreffen van de kluut bij een plas-drasgebied in Zuidoost-Drenthe. Twee jongen uit het nest zijn groot geworden, wat bijzonder is voor deze normaal noordelijk broedende soort. Ook werd een kwartelkoning gehoord, een zeldzame waarneming buiten Oldambt en de grote rivieren. "We troffen twee roepende mannetjes aan, maar een nest hebben we niet gevonden."

Voor 2025 wil Gerko het contact met boeren versterken en mozaïekbeheer verbeteren. "Eind 2024 bespraken we welk beheer bij hun bedrijfsvoering past, zoals uitgesteld maaien of beter geschikt kuikenland. Variatie is cruciaal: kuikens foerageren op gemaaid gras maar zoeken dekking in ongemaaide percelen. In 2025 bouwen we deze mozaïeken verder uit. Boeren spelen een heel belangrijke rol in het beschermen van de weidevogels. In de gebieden doen ze dat met veel zorg en enthousiasme, dat is mooi om te zien."

Paul Hendriks van Waterschap Hunze & Aa's laat bij een veldbijeenkomst aan de boeren het rijke leven in hun sloot zien.

Goede bodem als basis

In 2024 ging het pilotproject Goede bodem als basis van start bij tien akkerbouwers in de stroomgebieden van de Hunze en het Drentse deel van de Veenkoloniën. Het doel: in de praktijk testen welke bodem- en watermaatregelen effectief, haalbaar en betaalbaar zijn. Succesvolle technieken kunnen in de toekomst op grotere schaal worden toegepast en verankerd in de ANLb-pakketten. Het initiatief voor de pilot ligt bij waterschap Hunze en Aa's en AND, met CLM, ANOG en CMG als betrokken partners.

Volgens gebiedscoördinator Water & Klimaat Weijnand Saathof, die nauw betrokken is bij het project, verliep de pilot in 2024 volgens plan. In 2025 loopt de pilot door en in 2026 volgt de evaluatie. "We zijn gestart met het opstellen van een BedrijfsBodemWaterplan (BBWP). Dit plan gaf inzicht in waar de grootste risico's op meststof-uitspoeling liggen. Al snel bleek dat de deelnemende boeren zelf al veel maatregelen namen, zoals het inzetten van groenbemesters. Daardoor konden we focussen op verdere verbeteringen."

De pilot vertaalt zich in praktijkproeven, zoals het toepassen van compost en het vasthouden van water op lage plekken, in plaats van het direct af te

voeren. Demonstraties en veldbijeenkomsten brachten deelnemers samen om ervaringen uit te wisselen. "Als iedere boer iets nieuws probeert, vermenigvuldigt dat zich tien keer in deze pilot", legt Weijnand uit. "Iedereen leert van elkaar zonder extra werkdruk. De boeren zijn enthousiast en resultaatgericht, dat zit in hun aard."

In het voorjaar van 2026 volgt de evaluatie. "Dan trekken we conclusies en presenteren we een eindrapport", zegt Weijnand. "Mijn hoop is dat dit een vervolg krijgt, zodat we de energie en inzet van deze groep boeren kunnen vasthouden. Het zou fantastisch zijn als de opgedane kennis breder in Drenthe wordt toegepast."

Op deze pagina's leest u over twee van de projecten waar AND in 2024 aan werkte. Benieuwd naar meer informatie en naar onze andere projecten? Kijk dan op agrarischnatuurndrenthe.nl/wat-we-doen/projecten

Boeren testen maatregelen natuurinclusieve landbouw

In het Nationaal Park Drentsche Aa zijn de afgelopen jaren twee projecten rondom natuurinclusieve landbouw (NIL) uitgevoerd. AND schakelde adviseur Geertje Enting en onderzoeksbureau CLM in om dit te begeleiden. Ecologisch onderzoeker en adviseur Annemarie Dekker van CLM deelt haar ervaringen.

De projecten Transitie Landbouw Drentsche Aa en Proeftuin NIL zijn nauw met elkaar verbonden. In het eerste project, afgerond in 2023, werd onderzocht hoe natuurinclusieve landbouw kan bijdragen aan maatschappelijke doelen. In Proeftuin NIL werden deze ideeën in de praktijk getest. Samen leidden ze tot een advies over kansen voor NIL-maatregelen die aansluiten bij de bodem-, water-, klimaat-, biodiversiteits- en landschapsgoed in het gebied.

"Met de transitie naar een meer natuurinclusieve landbouw kunnen natuur en landbouw elkaar versterken", legt Annemarie uit. "We hebben samen met een groep agrariërs uit het gebied een lijst opgesteld met kansrijke maatregelen, waarmee de landbouw kan bijdragen aan gebiedsopgaven en die ook voordelen in de bedrijfsvoering hebben. Denk aan een ruimer bouwplan met gewassen die minder chemie nodig hebben. Voor boeren is het cruciaal om met dit soort maatregelen ervaring op te doen en te weten hoe ze dit praktisch kunnen uitvoeren."

In Proeftuin NIL gingen boeren zelf aan de slag. Annemarie: "Ze testten bijvoorbeeld productief kruidenrijk grasland, mechanische onkruidbestrijding in haver en methoden om aaltjesdruk te verlagen. Sommige aanpakken werkten goed, maar brachten weer nieuwe uitdagingen, zoals bodemverdichting."

Annemarie ziet dat boeren bereid zijn stappen te zetten, maar dat afzetzekerheid en prijs heel belangrijk blijven. "Zelf ervaren wat werkt, zonder opgelegde maatregelen, helpt enorm. Het besef groeit dat natuurinclusieve landbouw de toekomst is, maar ook een zoektocht is vol leermomenten. Belangrijk is om goed te monitoren of maatregelen bijdragen aan maatschappelijke doelen, ze in te bedden in bijvoorbeeld het ANLb en boeren intensief te begeleiden."

Melkveehouder Luuk Hoenderken samen met ecologen Annemarie Dekker en Bas Tinhout van het CLM

Susanne Molenkamp gebiedscoördinator Dooradering

In 2024 zette Susanne Molenkamp zich in haar rol als gebiedscoördinator sterk in voor een gebiedsgerichte aanpak binnen Dooradering, met als doel een beter leefgebied voor soorten zoals de patrijs.

Susanne kijkt tevreden terug op de behaalde resultaten. “De software die we gebruiken zorgt voor meer duidelijkheid en de schouwen verlopen uniformer. Ook het klantcontact is intensiever geworden mede dankzij Tijs Mulder. Als ecologisch veldmedewerker voor Dooradering heeft hij veel contact met de deelnemers en komt op locatie om het beheer te bespreken.”

Een mijlpaal in 2024 was de vaststelling van het Natuurbeheerplan (NBP) door Gedeputeerde Staten van Drenthe, waarbij AND een zienswijze indiende. “Dit had direct effect op Dooradering,” zegt Susanne. “Er zijn onnodige begrenzingsen verwijderd waardoor de begrenzing van het NBP beter aansluit op de agrarische begrenzing en onze deelnemers daardoor minder foutmeldingen in de gecombineerde opgave krijgen.” Ook de samenwerking met Landschapsbeheer Drenthe (LBD) kreeg meer vorm. “We hebben het beheer van houtwallen goed afgestemd en het gebruik van specifieke software verder ontwikkeld. De samenwerking werpt zijn vruchten af.”

Daarnaast schreef Susanne in 2024 de beheerstrategie die door het AND-bestuur is vastgesteld. “Dit rapport biedt houvast voor zowel Dooradering als andere leefgebieden en wordt gebruikt bij de gebieds-aanvraag bij de Provincie.”

Voor 2025 wil Susanne de samenwerking met de Provincie Drenthe en LBD verder versterken. “Onze deelnemers spelen een cruciale rol in het landschap en wij zijn voor hen een belangrijk aanspreekpunt. We fungeren als gesprekspartner en begrijpen hun bedrijfssituaties.”

Verder wil Susanne de gebieds- en soortgerichte aanpak uitbreiden. “Voor de patrijs hebben we al mooie stappen gezet in de gebiedsgerichte aanpak. In 2025 kijken we wat mogelijk is voor de wulp en de ringmus, opnieuw samen met LBD. Specifieker voor de knoflookpad gaan we kijken hoe wij onze beheerpakketten op deze soort kunnen afstemmen.”

BoerenPerspectief: hulp bij grote toekomstkeuzes

Als een van de eerste agrarisch ondernemers in Drenthe ging de familie Steenberg (links) uit Pesse om tafel onder de vlag van BoerenPerspectief. BoerenPerspectief Drenthe werd in 2024 opgezet om alle agrarisch ondernemers een kosteloos en onafhankelijk klankbord te bieden bij toekomstgerichte complexe keuzes. Vanaf begin 2025 vinden de eerste keukentafelgesprekken met ondernemers plaats.

In Pesse schoof Sebastiaan Gaikema aan (tweede van rechts op de foto). Sebastiaan zorgt als coördinator van het knooppunt voor de juiste koppeling tussen ondernemer en procesbegeleider, in dit geval Alle Ytsma (rechts). De procesbegeleider ondersteunt gedurende het traject de ondernemer in de zoektocht naar een passend, helder en haalbaar toekomstperspectief. Daarbij kan het gaan om bijvoorbeeld bedrijfsontwikkeling, verduurzaming, bedrijfsovername of nieuwe verdienmodellen.

AND en LTO Noord maken dit in Drenthe mogelijk in samenwerking met de Gebiedscoöperatie Zuid West Drenthe, Stichting Innovatie voor de Veenkoloniën, Vereniging Drentse Boermarken en het Drents Agrarisch Jongeren Kontakt en dankzij financiële steun van het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN).

Reilen en zeilen van AND in 2024

In 2024 zijn belangrijke beleidswijzigingen doorgevoerd in agrarisch natuurbeheer. Mede door kabinetstoezeggingen voor extra budget voor agrarisch natuurbeheer is de verwachting dat het agrarisch natuurbeheer in Drenthe sterk zal groeien. AND heeft daarom in 2024 vol ingezet op het voorbereiden van de organisatie op deze groei.

Bestuur

Passen de missie, visie en strategie van AND nog bij de ontwikkelingen? Onder begeleiding van een externe consultant heeft het bestuur zich over deze vraag gebogen. In 2025 worden de volgende stappen in dit traject gezet.

Ook hebben bestuur en ledenraad een beheerstrategie en beheerplannen vastgesteld. De beheerstrategie bepaalt hoe en waar natuur- en landschapsbeheer wordt uitgevoerd, het beheerplan is een gedetailleerd document waarin staat welke specifieke beheermaatregelen op perceelniveau worden uitgevoerd. Vanaf 2024 werkt het bestuur met drie voorbereidingscommissies: Agrarisch Natuurbeheer, Financiën en Governance. In deze commissies, waarin bestuursleden zitting hebben, wordt de besluitvorming in het bestuur voorbereid.

BESTUURSSAMENSTELLING

De statuten zijn aangepast door wetwijzigingen: de bepaling dat de voorzitter geen lid van de Coöperatie kan zijn, is verwijderd. Per 1 januari is Henk Brink aangetreden als nieuwe voorzitter. In de ledenvergadering van 12 december 2024 is Bert Otten bovendien gekozen als nieuw bestuurslid. In dezelfde ledenvergadering nam Jan Reinier de Jong afscheid, nadat hij het maximum van twee bestuurstermijnen had bereikt. Als een van de oprichters van de coöperatie heeft Jan Reinier een grote bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van het agrarisch natuurbeheer. Eind 2025 loopt ook van Jappie Riedstra de tweede bestuurstermijn af.

In 2025 zal de samenstelling van het bestuur qua leeftijd, m/v en achtergrond worden besproken en wordt intern ook de zelfevaluatie van het bestuur besproken.

Werkorganisatie

De personele bezetting van AND bleef in 2024 stabiel, waardoor de werkorganisatie de kans kreeg verder te professionaliseren. In het teamoverleg, waaraan alle werknemers deelnemen, worden de stand van zaken en ontwikkelingen binnen AND besproken. Om optimaal te kunnen (samen) werken is AND overgegaan naar Microsoft 365. Alle data wordt nu bewaard in de Cloud. Veiligheidsmaatregelen zijn ingevoerd om de data veilig en integer te houden. In 2024 is het kwaliteitssysteem beoordeeld en goedgekeurd door SNL, noodzakelijk om het ANLb uit te mogen voeren.

MENSEN

In 2024 namen we afscheid van Tjitske de Groot, sinds de oprichting in 2016 als externe kracht betrokken bij AND en bekend bij velen. Eind 2024 is Bart van Haaren door directie en bestuur gekozen als Teamleider ANLb & projecten en tevens waarnemend directeur. Hij neemt hiermee de functie over van Joop van Duijnhoven die weer werkt als gebiedscoördinator Open grasland. Bart vervult deze functie per 1 maart 2025. Ook werkten er in 2024 drie stagiaires van Hogeschool Van Hall Larenstein mee bij AND, elk met een eigen opdracht of onderzoek.

Het beschrijven en waarderen van de functies, in 2023 al opgestart, is in 2024 afgerond waarbij we één op één de functie- en salarisschalen volgen van de CAO Bos- en Natuurbeheer, onderdeel Landschappen. Er is in 2024 een loonsverhoging overeengekomen van 8,5%: 4,5% per 1 november 2024 en 4% per 1 november 2025.

Leden en ledenraad

Jaarlijks wordt een ledenavond gehouden waarbij alle leden worden uitgenodigd. De ledenavond in november 2024, voor het eerst in zalencentrum Meursinge Westerbork, werd goed bezocht. De stand van zaken en ontwikkelingen rondom AND en agrarisch natuurbeheer werden toegelicht. Daarnaast luisterden we naar een inspirerend verhaal van Pieter van der Valk van Agri-cycling en namen Jisse Otter en Henk Brink plaats voor een barkrukkengesprek over het kabinetsvoorstel van 500 miljoen en groei voor ANLb in Drenthe.

In april 2025 staat de eerste ledenraadsvergadering van 2025 op de planning. Er zijn voor 2025 in vier gemeenten vacatures voor de ledenraad.

AND-ledenraadslid worden? Kijk op onze website voor meer informatie, of scan de QR-code hiernaast.

Financieel

De jaarrekening 2023 is goedgekeurd en in april 2024 door de ledenraad vastgesteld. De transactiekosten zijn bepaald op 16,67% van de beheervergoeding, met uitzondering van enkele arbeidsintensieve landschapspakketten in leefgebied Dooradering (L-pakketten). Het resultaat na belastingen over 2024 bedroeg € 180.872,- en is toegevoegd aan het Eigen Vermogen.

In 2024 heeft het bestuur de notitie ‘Financiële sturing’ vastgesteld. Hierin staat welke financiële informatie op welk tijdstip door de directeur aan het bestuur wordt verstrekt. Ook zijn de uitgangspunten van het liquiditeitsbeheer vastgesteld. Belangrijkste uitgangspunt is dat geen risico wordt genomen. Tijdelijke uitlening aan andere ondernemingen of projecten is niet toegestaan, tenzij het bestuur dit uitdrukkelijk goedkeurt.

De begroting 2025 is goedgekeurd en in de ledenraadsvergadering van december 2024 vastgesteld. Voortaan wordt gewerkt met meerjarenbegrotingen waarbij ook de balansposities worden meegenomen. Ieder kwartaal bespreekt het bestuur de bijgewerkte jaarbegroting, de zogenaamde JaarEindeVerwachting (JEV).

2024

Open grasland	€ 759.993,18
Open akkerland	€ 2.999.990,36
Dooradering	€ 1.138.253,39
Categorie Water	€ 355.425,78
Totaal	€ 5.253.662,71

Kortingen in euro's 2024: € 18.359,73
(0,3% van totaal)

Netto uitkeringspercentage: 99,7%

AND op de kaart

2024 was het jaar waarin we ons als AND hebben laten zien. Waarin we onze stem hebben laten klinken en ons als serieuze partij hebben neergezet. Als de coöperatie van boeren die 't maken. Op het gebied van communicatie zijn serieuze stappen gezet.

De nieuwe stijl van AND werd meteen op 1 januari 2024 zichtbaar met een nieuw logo en huisstijl en bijpassende bedrijfskleding voor het personeel. Daarnaast is er samen met een communicatiebureau gewerkt aan een communicatiestrategie en het bepalen van het verhaal van AND. Een eerste uiting van deze professionelere communicatie is dit jaaroverzicht; in 2025 wordt verder gewerkt aan de communicatiestrategie en het verbeteren van bijvoorbeeld de website. Benieuwd naar het verhaal van AND? Blader dan snel naar de achterpagina.

POLITIEK EN PUBLIEK BEZOEK

Veel organisaties wisten AND te vinden in 2024. Zo ontvingen we in het voorjaar de hoofdredactie van 'onze Weidevogels', verscheen er een mooie publicatie in Veldpost en ontvingen we voor de laatste keer de Junior Rangers van het Nationaal Park Drentsche Aa in Rolde. Vanwege te weinig animo voor de Junior Rangers wordt dit initiatief opgeheven.

Ook politiek was er belangstelling voor onze werkzaamheden: zo vond er een excursie plaats voor leden van Provinciale Staten en kwamen ook de gedeputeerden en beleidsmedewerkers van provincie Drenthe op bezoek. Daarnaast organiseerden we samen met Nationaal Park Drentsche Aa een fietsexcursie en verzorgden we een lezing over natuurinclusieve landbouw voor internationale studenten van de Rijksuniversiteit Groningen.

INFORMATIEBORDEN

Vanwege de grote vraag naar informatieborden en de verouderde bestaande borden, is AND begin 2024 gestart met het ontwikkelen van nieuwe informatieborden. In 2024 zijn onder andere borden ontwikkeld voor de kruidenrijke akkerrand en een maatwerkbord voor het weidevogelgebied 'Drostendiep'. Ook werden enkele borden ontwikkeld samen met Gebiedscoöperatie Zuidwest-Drenthe (GCZWD). Om het verplaatsen en uitbreiden van de informatieborden in het veld te vergemakkelijken en de kosten van nieuwe informatieborden te verlagen, heeft AND eind 2024 besloten om over te gaan tot een digitale omgeving voor haar informatieborden. Bezoekers kunnen door het scannen van een QR code door een virtueel-informatiebord 'scrollen'. In 2025 zal de verdere uitwerking plaatsvinden en wordt gestart met het plaatsen van de borden.

Bent u lid van AND en heeft u interesse in een mooie polo, t-shirt of pet met ons nieuwe logo?

Stuur een mail naar r.burgler@andrenthe.nl

(Voorwaarden van toepassing)

Joop de Vries gebiedscoördinator Open akkerland

Joop de Vries ziet mooie ontwikkelingen in zijn gebied. Het beheer verloopt goed en boeren experimenteren met nieuwe teelten en onderzaai. "De kruidenrijke akkers boden in 2024 uitstekende broedgelegenheid en voedsel voor akkervogels. Vergelijking met referentiepercelen laat zien dat ze het over het algemeen beter doen. De inzet van boeren is hierin onmisbaar."

Sinds 2023 schouwen Joop en zijn collega's systematisch. "We hebben gekeken naar wat goed ging en wat beter kon. Boeren pakten die feedback goed op en dat werpt nu zijn vruchten af." Een belangrijke verandering in 2024 was het later inzaaien van wintervoedselakkers, in juni in plaats van april. "Zo blijft er in het tweede deel van de winter genoeg gewas overeind, wat cruciaal is voor vogels. Alles is goed in de aren gekomen, wat we ook hadden verwacht na een eerder experiment."

In 2025 zet Joop samen met boeren in op de teelt van boekweit, een gewas dat weinig mest nodig heeft, lang bloeit en bestuivers aantrekt. "De in 2024 opgerichte Boekweit Coöperatie begeleidt boeren hierin. Ik heb samen met hen acht deelnemers geworven, goed voor 30 hectare. Het is geen hoogrenderend gewas, maar de hectarevergoeding maakt het toch aantrekkelijk."

Ook groeit de interesse in vogelvriendelijk graan. "Boeren kunnen dit telen op maximaal 4 hectare, met een kruidenrijke akkerrand aan de korte en lange zijde. De lagere dichtheid creëert ideale broedgelegenheid voor leeuweriken, terwijl de rand voldoende voedsel biedt voor de jongen."

Daarnaast wordt in 2025 klaveronderzaai getest. "Klaver vereist minder grondbewerking achteraf, is een goede stikstofbinder en komt na de oogst snel in bloei", legt Joop uit. "Dat is gunstig voor zowel de bodemgezondheid als de biodiversiteit. Deze aanpak is een mooi voorbeeld van het combineren van praktijkervaring en ecologische kennis, met zichtbare resultaten in het veld."

Drenthe ademt historie. Woeste gronden en hunebedden, omgeven met mystiek en verhalen. De mensen zorgden hier altijd al samen voor hun eten. Het is deel van de ziel van Drenthe, waar boeren gezamenlijk hun vee en akkers deelden in harmonie met de natuur. Samenwerken was gewoon, je had elkaar nodig. Typisch boeremarke.

Onze provincie kent oude esgronden met brinkdorpen, en nieuwe gronden gevormd door het afgraven van veen en het ontginnen van heidevelden. De boer maakte schrale gronden vruchtbaar; akkers en vee hadden elkaar nodig. De natuur was nooit ver weg. Specialisatie en technologische ontwikkeling stimuleerden jarenlang de groei van boerenbedrijven. En de laatste jaren groeit ook de aandacht voor natuur weer, mede dankzij boeren die zich inzetten voor agrarisch natuurbeheer.

De pracht van Drenthe maakt dat hier wonen aantrekkelijk is. Gelijk vraagt de burger om meer ruimte voor 'groen'. De actualiteit vraagt om het herontdekken van oude waarden, (boeren)slim gebruikmakend van de kansen die het 'nu' ons biedt. De coöperatie Agrarische Natuur Drenthe werkt daarom mét de boeren aan die nieuwe balans. Voor waarde, waardering, en nieuwe inkomsten voor de boer in harmonie met zijn omgeving.

Agrarische Natuur Drenthe is hierbij regisseur en verbinder. We kennen de historie, we kennen de boer, en de unieke diversiteit van ons gebied. Met deze kennis brengen we landbouw met natuur samen, en helpen dit mogelijk maken. Zo valt alles op z'n plek. Deze plek, hier in Drenthe, waar de boer het allemaal mogelijk maakt.